

Feliks Lenort

"Życie i działalność bibliofilska
Edmunda Majkowskiego
(1892-1951)", Alojzy Preissner, [w:]
Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii
Nauk w Krakowie, R. 12, Kraków
1966 [druk], 1967 : [recenzja]

Collectanea Theologica 38/3, 193-195

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W rozprawie tej mogą znaleźć księża, często zdezorientowani wielką ilością szybko następujących po sobie zmian liturgicznych i rubrycystycznych, zebrane razem i skomentowane miarodajne źródła, informujące o obecnym stanie prawa rubrycystycznego i co ważniejsze — wprowadzające w ducha reformy liturgicznej.

Wychodzące regularnie tomy *Studiów* świadczą wymownie o żywotności i poziomie naukowym profesorskiego grona Seminarium Diecezjalnego w Olsztynie, z którym pod tym względem — jak dotąd — nie może się równać żadne inne Seminarium duchowne w Polsce.

Warmińskiemu Wydawnictwu Diecezjalnemu należy się wdzięczność za bogaty i urozmaicony czwarty tom *Studiów*, które w pięknej oprawie i na doskonałym papierze z przyjemnością bierze się do ręki i z satysfakcją czyta.

KS. ALFRED CHOLEWIŃSKI SJ, LUBLIN

Alojzy Preissner: *Zycie i działalność bibliofilska Edmunda Majkowskiego (1892—1951)*. Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. R. 12: 1966 [druk.:] 1967 s. 127—159 tabl. 1.

O zmarłym w roku 1951 księdzu Edmundzie Majkowskim pisano już kilkakrotnie. Wspomnienie pośmiertne ukazało się w urzędowym miesięczniku archidiecezji poznańskiej¹, a w kilka lat później organ Biblioteki Kórnickiej zamieścił podobne wspomnienie z okazji pośmiertnego wydania części jego studiów nad rękopisami Długosza². W r. 1955 życie i działalność Majkowskiego scharakteryzował J. Ujda na łamach „Biuletynu Numizmatycznego”³, natomiast na łamach „Naszej Przeszłości” opublikował w r. 1966 autobiografię i spis prac uczonego⁴. Zaslugi jego podniósł również ks. J. Nowacki w drugim tomie *Dziejów archidiecezji poznańskiej*⁵. Sporo wreszcie uwagi poświęcił tej postaci autor niniejszych uwag w opublikowanej w r. 1967 pracy pt. *Z dziejów organizacji i zasobu Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu*⁶. Najwięcej jednak światła rzuca na tę postać obszerna praca A. Preissnera pt. *Zycie i działalność bibliofilska Edmunda Majkowskiego (1892—1951)*, ogłoszona ostatnio przez „Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie”.

A. Preissner, kustosz Biblioteki PAN w Krakowie, oparł się w swej publikacji na źródłach kompetentnych, mianowicie na aktach osobistych Majkowskiego, które tenże przekazał w testamentie łącznie z całą swą spuścizną rękopiśmienną ówczesnej Polskiej Akademii Umiejętności (obecnie Biblioteka PAN w Krakowie, sygn. 3452—3564). Autor wykorzystał więc: metryki, świadectwa szkolne, dyplomy studiów oraz członkowskie różnych in-

¹ *Sp. ks. dr Edmund Majkowski*. Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej. R. 6: 1951 nr 1/2 s. 250—251.

² E. Majkowski: *Długossiana w dziale rękopisów Biblioteki Kórnickiej*. Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej. Z. 5: 1955 r. 185.

³ J. Ujda: *Ks. kanonik dr Edmund Majkowski*. Biuletyn Numizmatyczny. R. 1955 nr 127 s. 17—22.

⁴ E. Majkowski: *Zyciorys własny i spis prac*. Podał do druku J. Ujda. *Nasza Przeszłość*. T. 25: 1966 s. 285—290.

⁵ J. Nowacki: *Dzieje archidiecezji poznańskiej*. T. 2: *Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*. Poznań 1964 s. 233—236.

⁶ F. Lenort: *Z dziejów organizacji i zasobu Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu*. Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. T. 15: 1967 r. 7—90. O Majkowskim *passim* w rozdz. 3 pt. *Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu jako instytucja nowoorganizowana*, s. 66—86.

stytucji i towarzystw naukowych, dyplomy odznaczeń, diariusze podróży, autobiografie, obszerną korespondencję (zarówno kopie własnych listów jak również listy różnych instytucji i osób do Majkowskiego), artykuły, teksty okolicznościowych przemówień, akta akcji zbiórki książek dla Biblioteki Uniwersyteckiej w Louvain. Jak się okazuje zbiór tych akt wchodzących w skład swego rodzaju „archiwum odbiorcy”, jest wcale pokaźny. Biorąc pod uwagę tę okoliczność oraz fakt, iż Majkowski zebrał nawet skrzętnie wycinki prasowe ze wzmiankami o swej działalności, opracowanie tej monografii autorowi nie nastęczało z pewnością większych trudności. Preissner jest bardzo dokładny w wykorzystaniu tej pokaźnej spuścizny aktowej. Dziwi jednak fakt, iż autor, który tak drobiazgowo odnotowuje uwagi ówczesnej prasy o Majkowskim, nie znalazł miejsca dla opracowania J. Ujdy z r. 1955, nie wymienia też J. Nowackiego *Dziejów archidiecezji poznańskiej*. Pozostałe publikacje ukazały się niemal równocześnie, tak że konfrontacja zawartego w nich materiału była oczywiście niemożliwa.

Autor sugeruje czytelnikowi w tytule, iż zawęży zakres podjętej tematyki do życia i działalności bibliofilskiej Majkowskiego. Praca jednak zawiera więcej treści niż można by wnosić z brzmienia tytułu, gdyż faktycznie omawia wszystkie prawie aspekty jego pracy i zainteresowań twórczych. Majkowski to zarówno historyk, archiwista, bibliotekarz, bibliograf, numizmatyk, medalograf. Plastycznie zarysowany przez autora okres jego młodości i lata studiów, pozwalają śledzić rozwój jego bardzo wczesnych zainteresowań naukowych, szczególnie w odniesieniu do skarbów naszej kościelnej i narodowej przeszłości. Toteż nic dziwnego, że w r. 1919, mając 28 lat, obejmuje urząd archiwariusza i bibliotekarza diecezjalnego i swym wytrwałym wysiłkiem oraz pracą doprowadzi do powstania w r. 1925 Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu, pierwszej instytucji tego typu w Polsce. Dlaczego w r. 1933 opuszcza Majkowski Poznań, a tym samym urząd dyrektora Archiwum Archidiecezjalnego? Autor usiłuje wglądać w kulisy tej sprawy i jest skłonny mówić o formalnym konflikcie z władzami kościelnymi, którego początków, jego zdaniem, należy szukać już w r. 1928. Przytoczone w pracy fragmenty korespondencji rzucają pewne światło na tę sprawę. Przypuszczać jednak trzeba, że wnioskowanie i przypuszczenia autora, jakkolwiek ostrożne, oparte są w przeważającej mierze na listach i notatkach samego Majkowskiego, mają więc odcień pewnej niekompletności i subiektywizmu. Najbardziej miarodajne źródło, mianowicie kurialne akta personalne Majkowskiego, mogące wnieść pewne przesłanki do rozpatrywanego zagadnienia, nie zostały przez autora wykorzystane, gdyż dotychczas oczywiście nie są dostępne badaczom z powodu zbyt małego dystansu czasowego, dzielącego autora od opisywanych wydarzeń. Niemniej jest faktem, iż liczne pozaarchiwalne zainteresowania Majkowskiego, jego działalność społeczna i kulturalna, nie wpływały na sprawne funkcjonowanie samego Archiwum. Należy wątpić w opinię Preissnera, który opierając się w tym wypadku na informacjach i wywiadach prasowych, inspirowanych prawdopodobnie przez samego Majkowskiego, skłonny jest mniemać, że instytucja ta już wówczas mogła się poszczycić dużymi osiągnięciami organizacyjnymi. Sprawozdanie z działalności Archiwum za rok 1933, przesłane ordynariuszowi archidiecezji przez ówczesnego dyrektora ks. Józefa Nowackiego, przedstawia nam obraz zgoła odmienny⁷. Prawdopodobnie więc należy podtrzymać opinię wyrażoną w pracy pt. *Z dziejów organizacji i zasobu Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu*, że jakkolwiek Majkowski był głównym motorem powstania tej instytucji i położył

⁷ Tamże s. 77.

pewne zasługi wokół ukształtowania się jej podstawowych zrębów organizacyjnych, to jednak elementy pracy archiwalnej *sensu stricto* zeszyły w jego zajęciach na plan dalszy, ustępując przede wszystkim zainteresowaniom z pogranicza bibliotekoznawstwa i numizmatyki oraz pracy społecznej i kulturalnej⁸. Autor dał nam bardzo obszerny obraz tych przedsięwzięć i sukcesów twórczych Majkowskiego. Uwypuklił np. jego kierowniczą rolę w akcji zorganizowania ogólnopolskiej zbiórki wydawnictw na rzecz spalonej przez Niemców w r. 1914 Biblioteki Uniwersyteckiej w Louvain, podnosi wagę kierowniczych stanowisk w wielu stowarzyszeniach naukowo-badawczych, charakteryzuje bogaty dorobek piśmienniczy z zakresu księgoznawstwa i bibliotekoznawstwa, numizmatyki, medalografii, sfragistyki, muzealnictwa, bibliografii, historii (łącznie ok. 70 pozycji). W czasie kilkakrotnego dłuższego pobytu poza granicami kraju, poczynił nie tylko interesujące kwerendy badawcze, ale także w różnorodnych wydawnictwach informował światową opinię naukową o skarbach polskiej przeszłości, wygłaszał odczyty, organizował wystawy. Nakreślenie przez autora obrazu tych przedsięwzięć dało w sumie obraz człowieka czynnego i pracowitego, tropiącego z pasją wiele nierozwiązanych zagadek z terenu nauk historycznych.

W tekście rozprawy zamieszczono wkładkę z reprodukcją fotografii prasowej ks. dr. Edmunda Majkowskiego, podobiznę jego popiersia dłuta Edwarda Haupta, fotografię ufundowanej przez niego tablicy pamiątkowej ku czci Jana Długosza w katedrze sandomierskiej oraz fotografię jednego z exlibrisów, którymi oznaczał swój cenny księgozbiór, przekazany w testamentie Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu.

Publikacja A. Preissnera nie zajmuje się ściśle kapłańskimi i duszpasterskimi aspektami pracy Edmunda Majkowskiego (Bnin, Kórnik, Kopanica i powtórnie Kórnik), wzmiankując o nich jedynie marginalnie. Niemniej jest również pewnym wkładem do historiografii kościelnej, a piśmiennictwa dotyczącego archidiecezji poznańskiej w szczególności. Wskazuje bowiem nie tylko na działalność człowieka, związanego z powstaniem instytucji stojącej na straży dokumentów przeszłości do dziejów najstarszej diecezji polskiej, ale wskazuje także na kapłana, którego zasługi w wielu dziedzinach weszły na trwałe do skarbnicy nauki i kultury naszego narodu. Dlatego na tym szczególnie miejscu przeszło 30-stronicowa publikacja Preissnera zasługuje na szczególną uwagę.

KS. FELIKS LENORT, LUBLIN

Heinrich Klomps, *Tradition und Forschrift in der Moraltheologie. Die grundsätzliche Bedeutung der Kontroverse zwischen Jansenismus und Probabilismus*, Köln 1963, Verlag J. P. Bachem, str. 42 + 2 nlb.

Zawsze aktualne zadanie teologii moralnej jest ambiwalentne. Z jednej strony ma ona ukazać trwałe zasady postępowania moralnego w świetle Objawienia, z drugiej zaś możliwości ich prawidłowego zastosowania w określonych warunkach przestrzenno-czasowych. Jest to po prostu niekończące się zadanie dostarczania teologicznych podstaw dla wiązania Ewangelii z życiem. To właśnie zagadnienie obrał niemiecki moralista H. Klomps jako temat swego wykładu habilitacyjnego, którego tekst następnie opublikował. Zwraca w nim uwagę na warunki postępu oraz niebezpieczeństwa zagrażające rozwojowi teologii moralnej.

Niebezpieczeństwo zasklepienia się pod pozorem wierności dla przekazu tradycji ewangelicznej z dążnością do wypracowania wskazań ukazujących

⁸ Tamże s. 80.